

Joan Maragall i la Universitat de Barcelona

ELS ESTUDIS DE DRET, ELS AMICS, LA LITERATURA

Tria de textos

A CURA DE
Eduard Juanmartí
Thiago Mori
Pol Serrabassa

COORDINACIÓ
Glòria Casals

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Joan Maragall

i la Universitat de Barcelona

Joan Maragall

i la Universitat de Barcelona

ELS ESTUDIS DE DRET, ELS AMICS, LA LITERATURA

Tria de textos

A CURA DE
Eduard Juanmartí
Thiago Mori
Pol Serrabassa

COORDINACIÓ
Glòria Casals

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Universitat de Barcelona. Dades catalogàfiques

Joan Maragall i la Universitat de Barcelona : els estudis de Dret, els amics, la literatura : tria de textos

Bibliografia

ISBN 978-84-475-3533-0

I. Maragall, Joan, 1860-1911 II. Juanmartí i Generès, Eduard, ed. III. Mori, Thiago, ed.

IV. Serrabassa, Pol, ed. V. Casals, Glòria, dir.

1. Maragall, Joan, 1860-1911 2. Escriptors catalans

3. Biografies

© Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Adolf Florensa, s/n

08028 Barcelona

Tel.: 934 035 530

Fax: 934 035 446

www.publicacions.ub.edu

comercial.edicions@ub.edu

FOTOGRAFIES

Biblioteca de Catalunya

Arxiu Històric de la UB

DISSENY DE LA COBERTA

Azcunce | Ventura

ISBN

978-84-475-3533-0

DIPÒSIT LEGAL

B-31251-2011

IMPRESSIÓ

Gráficas Rey

És rigorosament prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta obra. Cap part d'aquesta publicació, inclòs el disseny de la coberta, no pot ser reproduïda, emmagatzemada, transmesa o utilitzada per cap tipus de mitjà o sistema, sense l'autorització prèvia per escrit de l'editor.

TAULA

<i>Pròleg</i> _____	9
<i>Criteris d'edició</i> _____	17
<i>Bibliografia</i> _____	19
I. <i>El Eco de los Estudiantes</i> . Periódico Humorístico, Jocoso, Instructivo _____	23
II. Notes autobiogràfiques _____	43
III. Cartes als amics (1881-1884) _____	55
Cartes als amics (1885-1891) _____	87
Cartes als amics (1892-1896) _____	155
Cartes als amics (1897-1911) _____	207
IV. Apunts de Dret _____	263
V. Articles _____	297
Un discurso del señor Durán y Bas _____	299
Derecho Canónico _____	304
¿Nuestro Derecho? _____	309
El Derecho nuevo _____	313
El discurso del señor Falcón _____	321
Buenos ejemplos _____	325
La energía nacional _____	328
El ideal ibérico _____	333
VI. Expedient acadèmic _____	339

PRÒLEG

Joan Maragall es va matricular de Dret a la Universitat de Barcelona el 7 d'octubre de 1879. S'hi va llicenciar, en la branca de Dret Civil i Canònic, el 27 de juny de 1884 amb la defensa del tema «Influencia de las costumbres germanas en las varias legislaciones civiles de España». Tot just una setmana després, el 3 de juliol, no s'estava de comentar amb ironia els enormes avantatges de la carrera al seu íntim amic Josep Maria Lloret:

Jamás hubiera dicho que la carrera de abogado fuese tan lucrativa.
En lo que voy de jurisconsulto he percibido ya:
un anillo con un diamante
" reloj de oro
las obras completas de Goethe
y no hago nada en todo el día.

Que el seu expedient acadèmic fos discret, d'anar fent i sense gaires focs artificials, podria tenir a veure precisament amb els dos últims regals, sens dubte els més importants: literatura i temps per dedicar-s'hi.

Els anys de la universitat van reportar a Maragall els coneixements propis de la carrera i una base suficientment sòlida per exercir d'advocat d'ofici, com a passant d'un parell de despatxos (val a dir que sempre amb un cert desmenjament), i per defensar els interessos d'un client molt especial: el seu pare, Josep Maragall i Vilarosal, immers puntualment en un embolic financer que va estar a punt de dur-lo a la ruïna.

Aquells cinc anys a la universitat també, i probablement sobretot, li van permetre eixamplar i intensificar el ventall de les seves relacions personals, les seves amistats i, encara, començar a abocar-se de ple al que havia de ser la seva gran passió i el seu únic nord: la literatura. A la universitat establirà les amistats més íntimes i més duradores: tots els seus grans amics (menys Josep Pijoan, que era arquitecte) van estudiar Dret i van exercir la professió amb més o menys encert i fortuna: uns van ser advocats, altres registradors de la propietat i també notaris. Amb ells estudiarà,

anirà a concerts, a l'òpera i al teatre; descobrirà lectures i llengües noves; compartirà hores a l'Ateneu Barcelonès, excursions i estiuèigs; s'enamorarà de totes les dones; omplirà les nombroses campanes amb converses inacabables al pati de la Facultat i als cafès i cerveseries pròxims; compartirà els primers èxits literaris; viurà l'accelerada vida política, social i cultural del tombant del segle XIX al segle XX i plorarà els amics que han mort. D'aquells cinc anys Maragall en podrà dir, com Wilhelm Meister, que van ser els seus anys d'aprenentatge.

Bona part dels documents manuscrits conservats a l'Arxiu Joan Maragall¹ és material relacionat més o menys directament amb la Universitat de Barcelona i el món del Dret: les més de tres-centes cartes que Maragall va escriure als amics i companys de la Facultat (i també les que va rebre); l'elegia pel temps passat que trasllada a les *Notes autobiogràfiques* que comença a redactar quan fa vint-i-cinc anys, i els imponents apunts de les assignatures escrits pulcrament i ordenadament en llibretes i centenars de quartilles. Dels articles publicats a la premsa, sobretot dels primers anys, se'n conserven molt pocs manuscrits: Maragall solia portar l'original a la impremta i després, una vegada editat, se'n despreocupava.

En aquest volum hem volgut recollir una mostra de textos de Maragall representativa de la seva relació amb el món universitari, sigui com a estudiant, com a company d'altres estudiants amb qui compartia inquietuds

1. L'Arxiu Joan Maragall (AJM), adscrit a la Biblioteca de Catalunya, ocupa part de la planta baixa de la torre de Sant Gervasi on la família Maragall Noble es va traslladar el 5 d'agost de 1899, al carrer d'Alfons XII, número 79. Encarregat de registrar, catalogar, conservar, actualitzar i difondre l'obra del poeta, l'Arxiu és obert als investigadors i estudiosos de Maragall i la seva època. S'hi conserva bona part de la seva obra manuscrita (poesia, traduccions, articles, cartes, agendes i dietaris personals); les biblioteques personals del poeta i del seu pare; totes les edicions de l'obra; una bona col·lecció de partitures originals i impreses sobre els seus poemes; una col·lecció iconogràfica molt triada i significativa de la creació artística entre el Vuit-cents i el Nou-cents (dibuixos, fotografies, gravats, pintures i escultures); una completa biblioteca crítica sobre la seva obra i una col·lecció de milers de retalls de premsa. El 1957 la torre es va transformar en una casa de pisos però la reforma va deixar intactes tres habitacions de la planta baixa: el menjador, el saló i l'escriptori de Maragall. Aquestes dependències, juntament amb el dormitori isabelí i el dormitori alfonsí reconstruïts durant la reforma, conserven la decoració original de l'època i allotgen mobles, escultures, pintures, vestits i objectes diversos pertanyents a la família. En horaris concertats, l'Arxiu organitza visites guiades (arxiujoanmaragall@bnc.cat). Per a més informació vegeu la pàgina web de la Biblioteca de Catalunya www.bnc.cat.

i il·lusions, o bé com a publicista en temes relacionats amb el Dret o la universitat. És per això que no s'han triat determinades cartes o articles pel seu interès específic en el conjunt de la seva obra, i, en canvi, se n'han recollit altres que tenen una relació directa amb la universitat o el que s'hi refereix. Tanmateix, i segons el marc que acota els textos editats, ens sembla que el conjunt dóna una idea prou aproximada de la trajectòria vital i literària de Maragall. Els textos són els següents:

- I. Reproducció del manuscrit autògraf de l'únic número d'*El Eco de los Estudiantes*, periòdic que Maragall —avorrit d'anar a la fàbrica del pare i delerós per anar a la universitat— confecciona personalment des de la capçalera al sumari, passant per una narració signada Sancho el Joven, una endevinalla, un epigrama, nou articles d'una particular constitució dels estudiants i una marxa bèl·lica que es pot cantar segons la música de *La Marsellesa*.
- II. Cinc apartats de les *Notes autobiogràfiques* dels vint-i-cinc anys referits als estudis de Dret a la Universitat de Barcelona, editats i anotats a partir del manuscrit autògraf.
- III. Noranta-dues cartes escrites als companys de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona repartides en quatre blocs: 1881-1884 (anys d'estudiant, lectures, música); 1885-1891 (primeres feines com a advocat, primers amors, entrada al *Diario de Barcelona*, casament amb Clara Noble); 1892-1896 (primers articles de fons al *Diario de Barcelona*, articles en català, publicació de *Poesies*, el seu primer llibre, secretari de l'Ateneu), i 1897-1911 (suïcidi de Soler i Miquel, trasllat a la casa de Sant Gervasi, estiuieigs a Puigcerdà, Camprodon, Caldetes, Olot i Cauterets, consolidació i reconeixement com a poeta, traductor i publicista). L'edició i anotació de les cartes s'ha fet a partir dels manuscrits autògrafs o còpies manuscrites.²
- IV. Reproducció d'algunes pàgines manuscrites dels apunts de classe.
- V. Vuit articles que giren entorn del Dret i la universitat, editats i anotats a partir de l'edició a la premsa.
- VI. Reproducció de documents acadèmics procedents de l'Arxiu Joan Maragall i de l'Arxiu Històric de la Universitat de Barcelona.

2. A hores d'ara, 2011, la major part del material epistolar ha estat digitalitzat i és de lliure accés a la xarxa.

«LO CÍRCOL»

Un cop acabada la carrera i amb el títol d'advocat a la butxaca, Maragall tornarà a viure uns anys d'incertesa, més acusada que en els anys anteriors a la seva entrada a la universitat, perquè ara ja coneix per pròpia experiència els beneficis intel·lectuals, culturals i socials que la institució ofereix i què pot significar allunyar-se'n. Les *Notes autobiogràfiques* dels vint-i-cinc anys, datades entre l'octubre del 1885 i el 30 de juny de 1886,³ són el testimoni més aclaparador d'aquella situació. Sota la posa —sota la literatura—, el desengany, la contradicció, el cinisme i el sarcasme obeeixen a una situació límit, la del que no conformant-se amb «les grans disposicions literàries» que està segur de tenir, es pregunta amb tota l'arrogància dels vint-i-cinc anys si és capaç «de fer una revolució en la literatura». Alhora, però, el mateix fet d'escriure-les —narcisisme inclòs— és una mesura terapèutica per sortir de la crisi; per encarar-s'hi, no per refugiar-s'hi.

Per tant, les *Notes* arrenquen, en primer lloc, de la celebració simbòlica de la xifra —vint-i-cinc anys— i, en tant que simbòlica, més o menys o gens transcendent. En segon lloc, d'una moda: l'exercici d'autodisciplina que s'imposa l'artista quan descobreix la seva vocació i hi reflecteix lectures, obsessions i vivències; així ho faran, entre d'altres, Heine, Longfellow, Musset, Lamartine o Bécquer; i, en tercer lloc, d'un ambient en què van de bracet la gesticulació romàntica grandiloqüent i visionària, la impossibilitat parnassiana i la defensa de la passió integral, el fàstic i l'esplín baudelairià, el naturalisme, les idees socialistes, revolucionàries i àcrates, el debat entre l'art i la ciència. És per la confluència d'aquests tres factors en les necessitats d'algú que somia ser poeta les vint-i-quatre hores del dia que s'expliquen les *Notes* dels vint-i-cinc anys. La seva veu combina el to melodramàtic, gesticulant i balbucejant (les majúscules amb què

3. El 10 d'octubre de 1910, en fer cinquanta anys, Maragall recuperarà les notes escrites vint-i-cinc anys enrere i en reprendrà el fil amb unes quantes pàgines més en què relata les dificultats econòmiques del negoci del pare i el seu festeig amb Teresa Ferran; cronològicament se situen entre el juny del 1886 i el desembre del 1887. Vegeu una edició crítica i anotada de les notes completes a Joan Maragall, *Com si entrés en una pàtria. Cartes a Josep M. Lloret (1882-1895) i Notes autobiogràfiques (1885/1910)*. Edició i pròleg de Glòria Casals. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

escriu alguns conceptes com l'Amor, la Bellesa, etc.; o la gran quantitat d'interjeccions valoratives: Ah!, Oh!), amb un altre to més sarcàstic, violent, domèstic, col·loquial, en ocasions despectiu i fins i tot vulgar: talment el to del visionari que es va envalentint espantat del que veu. Si, quan va acabar Dret, Maragall ho va celebrar autoregalant-se les obres completes de Goethe, també de manera simbòlica va celebrar els vint-i-cinc anys fent ell mateix de Goethe. O, més ben dit, de Werther.⁴ Del Werther que escriu un diari que farà arribar en forma epistolar cartes al seu amic Wilhelm.

Carles Riba, en la ressenya del primer volum de l'*Epistolari* de Maragall, posava en el mateix context les primeres cartes escrites a Anton Roura i les *Notes autobiogràfiques*: «Tenen el mateix to llibresc juvenívol; més accentuat en les lletres, més contingut, o per a dir el mot just, més púdic, en l'examen fet amb si mateix. Diríem que, en aquelles, la presència del confident, del seu *double* en certa manera, l'excita inconscientment a un cinisme espectacular. Es compon per a ell, com si en rigor sentís compartida la responsabilitat de les seves enormitats; sol amb ell mateix, en canvi, més sembla cercar-se en una figura que, amb tot el seu malcontentament i el seu escepticisme, pugui ell en primer lloc estimar: fa, en altres mots, com un esbós del seu propi mite».⁵

Dels quinze apartats en què estructura les seves *Notes*, Maragall en dedicarà cinc (del x al xiv) als anys de la Universitat, amb una atenció especial als companys de Dret:

«Lo círcol». ¡Amb quina fruïció pronuncio sempre aquesta paraula que simbolitza lo temps més ditxós de la meva vida! ¿Per què en vàrem dir lo «círcol»? No ho sé, ni sé qui de nosaltres va començar a dir-ho; cabalment per això estem encarinyats amb aquesta paraula, perquè no va ser preconcebuda, ni escollida, ni va obeir a res determinat. Lo «círcol» era aquella agrupació de set condeixebles de gènits los més oposats, d'opinions enterament diver-

4. Cf. Arthur Terry, *La poesia de Joan Maragall*. Barcelona: Quaderns Crema, 2000, pàg. 13-24.

5. Carles Riba, «Les cartes de Joan Maragall a Antoni Roura», *La Publicitat* (11 i 20 de març de 1930). Citem per Carles Riba, *Obres completes*, 3. *Crítica*, 2. Barcelona: Edicions 62, 1986, pàg. 55-56. Vegeu la suggestiva anàlisi i la interpretació que en fa Jordi Malé, «Sinceritat i espontaneïtat. Maragall», dins *Poètica de Carles Riba. Els anys del postsimbolisme 1920-1938*. Barcelona: La Magrana, 2001, pàg. 211-228.

ses, d'ideals dessemblants, de graus molt distants en l'aplicació en l'estudi, d'aficions antitètiques, de físics variadíssims..., lligats tots per aquesta força tan poderosa com inexplicable: la simpatia.

El «círcol» el formaven Lluís Lluís, Joaquim Freixas, Jeroni Buxareu, Romuald Mollot, Manuel Rocamora, Josep Maria Lloret i el mateix Maragall. Hi ha, al marge del «círcol», dos amics més, també estudiants de Dret, que van ocupar un lloc preferent en la vida de Maragall: Josep Soler i Miquel, el seu valedor i mentor intel·lectual al començament de la seva carrera literària, i Anton Roura, el confident per excel·lència, amb qui va mantenir la relació més llarga, humana i familiar de totes; la més domèstica, i també la més relaxada i serena. De tots ells, en la mesura que ens ha estat possible i sense altre objectiu que situar-los en el context de Maragall, en donem a continuació unes mínimes referències biogràfiques i acadèmiques procedents de l'Arxiu Històric de la Universitat de Barcelona, així com la relació de documents epistolars conservats a l'Arxiu Joan Maragall i el nombre que n'editem.

LLUÍS LLUÍS I DOLZ (Tortosa 1863-?). El 1878 es va matricular de Dret i de Filosofia i Lletres i el 1879 va cursar també algunes assignatures de l'aleshores Facultat de Ciències Exactes, Físiques i Naturals. Es va llicenciar en Dret Civil i Canònic el 1885. Exercí d'advocat a Tortosa. L'Arxiu Joan Maragall conserva còpia manuscrita feta pel mateix Lluís de quinze cartes de Maragall al seu corresponsal escrites entre el 10 de setembre de 1886 i el 14 de novembre de 1911, i set cartes manuscrites autògrafes de Lluís enviades a Maragall entre el 1900 i el 1911. Editem les quinze cartes de Maragall a Lluís.

JOAQUIM FREIXAS I MARTORELL (Vilafranca del Penedès 1865 – Valls 1923). Es va matricular de Dret i de Filosofia i Lletres el 1878. Va acabar Dret el curs 1883-1884 i, després de fer oposicions i guanyar plaça en diferents ciutats, va obtenir la de notari a Valls. Segons la necrològica publicada a *La Vanguardia* (10 de juliol de 1923): «Se había distinguido durante su juventud en el desempeño de distintos cargos públicos y fue uno de los más entusiastas organizadores del partido liberal monárquico en este distrito [Valls]». L'Arxiu Maragall conserva còpia manuscrita feta pel mateix Freixas de dinou cartes que Maragall li va enviar entre el 15 d'abril de 1881 i l'1 de febrer de 1911, així com set cartes manuscrites autògrafes de Freixas a Maragall. Editem les dinou cartes de Maragall conservades.